

Torsten Källe: Uppfinnare, företagsledare, hedersdoktor mm



TORSTEN KÄLLE

Kort levnadsteckning

Karl Torsten Källe, född 5 jan 1893 i Bromma, som son till möbelarkitekten Carl Johan Emil Carlsson o Hedvig Amanda. Död 11 juni 1975 i Säffle.

Realexamen i Arvika, elev vid teknisk privatskola i Gbg 1911, utexaminerad som civilingenjör på kemilinjén från Chalmers tekniska institut i juni 1919,

Anställd vid Billeruds AB, Säffle, 1919 - 22

Startade och drev egen finmekanisk fabrik i Säffle 1922 - 63 (med namnet AB Källe-Regulatorer från 6 juni 1945),

Ledamot av styrelsen för Svenska Uppfinnareföreningen

Utmärkelser:

- Svenska uppfinnarföreningens silverplakett 1953
- Chalmerska ingenjörföreningens Gustaf Dalén-medalj i guld 1955,
- Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademiens guldmedalj 1958 för "hans arbeten om den automatiska regleringstekniken"
- Svenska Pappers- och Cellulosaingenjörföreningens Ekman-medalj i guld 1963,
- Technologie hedersdoktor vid Chalmers Tekniska Högskola 8 juni 1963.

Biografi

Torsten Källe anställdes som assisterande driftsingenjör vid Billeruds sulfittfabrik i Säffle 1919. Som ansvarig för en nystartade spritfabriken insåg han behovet av noggrann styrning av destillationskolonnen och konstruerade efter en tid en reglerutrustning som gjorde destillationsprocessen automatisk. Detta blev den tändande gnistan för hans framtida framgångsrika arbete med reglerutrustning. Redan 1922 lämnade han emellertid sin anställning vid Billerud och startade ett eget företag, särskilt inriktat på reglerteknik för cellulosa- och pappersfabrikationen. Skrönor säger att det var Billeruds VD Christian Storjohann som beordrade att Källe skulle avskedas eftersom han ägnade huvudintresset åt reglerteknik och inte åt driften av spritfabriken, som var hans arbetsuppgift.

Den mest kända av Källes konstruktioner på detta område var den kombinerade luft- och oljepumpen, som kom att bli själva hjärtat i den sedermera så välbekanta Källeregulatorn. Källe var speciellt inriktad på koncentrationsreglering av pappersmassa. Han populariserade och vidareutvecklade trottelvejventilen, som tack vare honom blev en erkänd och viktig länk i reglerkretsen.

I början av andra världskriget minskade efterfrågan på reglerutrustning från industrin. Torsten Källe konstruerade då nya apparater på områden där han förutsåg en efterfrågan. Han uppfann bl.a. en utrustning som användes i tillverkningen av sprängämnet TNT, som han sedan sålde till Bofors. Hans mest kända konstruktion från denna tid är dock gengasaggregatet "Källegeneratorn". Han fick 41 patent på sitt gengasaggregat, som kom att få stor betydelse, särskilt för personbilstrafiken under krigstiden och gjorde namnet Källe känt för större delen av svenska folket. Tillverkningsrätten för aggregatet såldes till Svenska Fläktfabriken. Två år efter produktionsstarten hade 10 000 aggregat monterats på bilar i Sverige.

Efter kriget återkom efterfrågan på reglerutrustning, som förblev den centrala verksamheten, även om t.ex. ångkonditioneringsventiler för ångturbiner, den första från 1929, blev en viktig del av verksamheten.

Källes företag ombildades 1945 till aktiebolag, AB Källe-Regulatorer. En helt ny fabrik uppfördes och byggdes senare ut i flera omgångar. Källes koncentrationsregulatorer för pappersmassa, med smeknamn som "Källes finger" och "Moroten", blev efter hand mycket populära och fanns monterade i nästan alla massa- och pappersbruk i Sverige, men även på många fabriker utomlands. Vid 1960-talets mitt hade mer än 50 000 regulatorer levererats över hela världen.

1963 sålde Torsten Källe halva bolaget till Bonnierkoncernens företag BTG, Bonnier Technology Group, och några år senare även andra hälften. Idag (2012) är bolaget delat i två bolag, CCI Valves, som tillverkar ångkonditionerings- och ångkylningsutrustning, och BTG som tillverkar styr- och reglerutrustning framför allt till massa- och pappersindustrin.

Källe hade ett alltid levande intresse för sitt gamla lärosäte och nästan varje år togs studiedelegationer från Chalmers emot i Säffle. Då Chalmers inte hade någon professur i reglerteknik, gjorde Källe 1957 en större donation som grundplåt för en professur i detta ämne. Hans intresse för teknik var mycket stort och ända till sin död sysslade han med lösningar av tekniska problem. Motiveringen vid hans utnämning till teknologie hedersdoktor var: "Torsten Källes verksamhet kännetecknas av en stor självständighet och orientering mot helt nya principer för lösning av de tekniska problem han ställs inför." Sammanlagt tog Källe ut över 100 patent i Sverige, de allra flesta som världspatent.

Torsten Källe tillhörde en musikalisk familj och vid sidan av det tekniska konstruktionsarbetet, samt jakt och fiske, var musiken hans största intresse.

Göran Tidstam

Källor:

Svenskt Biografiskt lexikon

Wikipedia

Åke Jansson: *Profiler och miljöer i Säffle, del VII*. Förlag Jison, Säffle 2011

<http://www.btg.com/download/pdf/uptimes/Uptimes11en.pdf>

http://www.mrcsaffle.org/sv/sidor/medlemmar_btgsppv.html